



[ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΩΤΕΡΩ δημοσιευμένην μελέτην του κ. Σταματιάδου ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ὁ ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς μᾶς ἔστειλε τὸ μικρὸν αὐτὸ προοίμιον].

«Εἰσαγωγικὸν προοίμιον ;» στοχάζομαι πῶς περιττεύει. Τὰ ἀπλᾶ καὶ τὰ φωτεινὰ λόγια τοῦ κ. Σταματιάδου δὲν εἶχαν ἀνάγκη νὰ σχολιασθοῦν, καὶ δὲν τοὺς χρειάζονται καὶ πολὺ τὰ ὑποσημειώματα. Πάτησε στερεὰ ἐκεῖ ποῦ πάτησε· δὲ θὰ περίμενε χέρι ν' ἀπλωθῇ γιὰ νὰ τοῦ βοηθήσῃ τὸ βῆμα, ἢ γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὸ δρόμο· τὸ πολὺ πολὺ ἓνα χέρι θὰ ἤθελε γιὰ νὰ τοῦ σφίξῃ τὸ δικό του χέρι, μ' ἓνα εὔγε ἐγκάρδιο.

Τὸ χέρι αὐτὸ τὸ ἀπλωσα, καὶ τὸ εὔγε τὸ φώναξα, καθὼς εἴτανε χρέος μου, μέσα στὸ φύλλο τοῦ «Νουμᾶ» (30 Μαρτίου 1903). Θὰ πῆγαινε πολὺ νὰ τὸ δευτερώσω τώρα ἐδῶ καὶ τὸ κίνημα καὶ τὸ φώνασμα. Ὅμως εἶναι κάποια πράγματα ποῦ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ κουράζεται λέγοντάς τα καὶ διαλαλώντας τα· κάποια πράγματα ποῦ πρέπει κανεὶς νὰ τὰ ξαναγυρίσῃ καὶ νὰ τὰ ξαναφέρῃ στὰ μάτια ἐμπρὸς καὶ στὴ μνήμη, σὰν τὰ ξορκίσματα τῶν μαγισσῶν καὶ σὰν κάποιων τραγουδιῶν τὰ τσακίσματα.

Τὸ κάτι τι καινούριο, καὶ σημαντικὰ καινούριο, ποῦ μᾶς πρόσφερον ὁ κ. Σταματιάδης, εἶνε πῶς πρῶτος ὕψωσε τὴ φωνή του γιὰ τὸ μέγα ζήτημα, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπλὴ ρητορικὴ μεταφορὰ τὸ ὕψωμα τοῦτο. Δὲν παρουσιάστηκεν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, γιὰ νὰ διαβαστῇ μὲ τὸ κοντύλι του, ἀλλὰ μὲ τὴ φωνή του, γιὰ ν' ἀκουστῇ. Καὶ κάποιο μου ἄρθρο θυμήθηκα «Τὸ γράμμα καὶ ὁ λόγος», δημοσιευμένο στὸ «Ἄστυ» (13 Δεκεμβρίου 1898)· ἔγραφα τότε, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα. «Ἐπάρχουν εἰς τοὺς βίους τῶν κοινωνιῶν στιγμαὶ τινες καὶ περίοδοι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Λόγος εἶναι ὁ μόνος παράγων ἐντυπώσεων, τὸ μόνον ἐλατήριον ἐνεργείας, ἐν τῇ παντελεῖ ἀδυναμίᾳ καὶ τῇ παντελεῖ ἀποξενώσεϊ τοῦ Γράμματος, εἴτε διότι τὸ Γράμμα παρήκμασε καὶ κατέπεσε καὶ κατὰ πολὺ ἀπελείφθη τῆς γύρω του προσόδου, εἴτε διότι, ἐξ ἐναντίας, προηγεῖται τοῦτο κατὰ πολὺ τῆς πέριξ του κοινωνίας, ἢ ὅποια δὲν ἔφθασεν ἀκόμη εἰς τὴν πρέπουσαν ἀνάπτυξιν πρὸς ἀντίληψίν του. Τότε ὁ λόγος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πολλάκις ὡς ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ— Γράμματος. Διότι ὁ Λόγος, ὅσον παροδικῶς καὶ ἂν ἐνεργῇ ἐπὶ τοῦ ἀσυνειδήτου, ἕνεκα τῆς ταχύτητος καὶ τῆς σφοδρότητος τῆς ἐνεργείας του, φθάνει εἰς ἀποτέλεσμα, ἐκεῖ ὅπου ὁ μέγας του ἀντίζηλος θὰ ἦτο ἀνίκανος νὰ ἐπιτύχῃ τι. Πολύλακις δὲ τὸ Γράμμα θὰ κατεδικάζεται ἐπὶ μακρὸν νὰ παρκαμένη νεκρὸν γράμμα,

ἂν δὲν εἰργάζετο διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν δικαίωσιν αὐτοῦ καταλλήλως ὁ Λόγος... Τὸ Γράμμα δὲν ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ πλήθους, καὶ καμμίαν ἐπιρροὴν δὲν ἐξασκεῖ ἐπ' αὐτοῦ· ὁμιλῶ διὰ τὰ ἰδικὰ μας πράγματα εἰς τὸν τόπον μας. Θὰ ἡυ-
 χόμεν ὁ Λόγος ὁ δημοκρατικός νὰ συνετέλει ὄχι πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν ἀδιαλα-
 χόμεν, ἀλλὰ πρὸς βαθμιαίαν παρασκευὴν τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προωρί-
 σθη ποτὲ βασιλικώτατα νὰ βαδίσῃ τὸ Γράμμα. Ἄς γείνῃ ὁ Λόγος ὑπέρτης
 ἐκείνου καὶ ἄς ἐπιταχύνῃ τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας του. Λέγουν ὅτι οἱ «Αἰχμά-
 λωτοι» τοῦ Πλαύτου παρεσκευάσαν τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Σπαρτάκου καὶ ὅτι οἱ
 «Λησταὶ» τοῦ Σίλλερ ἐγέννησαν πρᾶγματικούς ληστὰς ἐρασιτέχνους. Θὰ ἦτο
 μέγα ἐθνικὸν εὐεργέτημα ἢ ἐμφάνισις πέντε-δέκα ἀγορητῶν ὑπερόχου μαθήσεως,
 οἱ ὅποιοι νὰ μὴ τρέμουν πρὸ μηδεμιᾶς συνθήκης, νὰ κτυποῦν κατακέφαλα πᾶσιν
 πρόληψιν, ν' ἀπορρίπτουν κάθε εἶδους ρουτίαν, νὰ συχαίνωνται κάθε εἶδους συμ-
 βιασμόν καὶ συγκατάθεσιν, νὰ λέγουν ὄχι τὰ ἀρεστὰ καὶ τὰ εὐκόλα, ἀλλὰ τὰ
 πρέποντα καὶ τὰ ὑψηλά, νὰ μὴ κατέρχωνται αὐτοί, ἀλλὰ ν' ἀναβιδάζουν ὡς διὰ
 πνευματικῆς ἀνελευστῆρος τὸ πλῆθος μέχρι τῆς κορυφῆς ὅπου ἴστανται. Οἱ ἀπό-
 στολοι οὗτοι κήρυκες εἴτε εἰς αἰθούσας, εἴτε εἰς ναοὺς, εἴτε εἰς σχολεῖα, εἴτε εἰς
 πλατείας, θὰ ἔχουν ἀπλετοὺς φῶς ἐπὶ προβλημάτων καὶ γνώσεων θεωρητικῆς καὶ
 πρακτικῆς καὶ πάσης τάξεως, ἀνευ τῆς ὀρθῆς ἀντιλήψεως τῶν ὁποίων ὁ πολίτης
 εἶνε εἰλως καὶ ὁ ἄνθρωπος κτήνος. Καὶ ἂν δὲν ἐγέννων Σπαρτάκου, ἀλλὰ θὰ ἐπέ-
 σπυρον τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως,
 τὴν ὁποίαν τῶρα ὀνειροπολοῦσιν ὡς πλᾶτωνικοὶ ἐρχοῦνται, εὐχρίθμοι παρ' ἡμῖν βι-
 βλιογράφοι, καὶ βιβλιοφάγοι».

Ὁ κ. Σταματιᾶδης εἶναι σὰν ἓνας γεννημένος διακαλητῆς μιᾶς ἀλήθειας ἀπὸ
 τοὺς ὀνειρεμένους μου ἐκείνους. Ἐδῶ κ' ἔφτα χρόνια μίλησε πάλι πρὸς τοὺς νέους
 τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Δέσσης γιὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους τοῦ κυβερνοῦν τῆ Μουσικῆ.
 Ἡ ὁμιλία του βρίσκεται καὶ τυπωμένη χωριστὰ σὲ φυλλάδιον. Μίλησε καὶ τῶρα
 πρὸς τοὺς νέους τῆς Βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας γιὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους τοῦ κυ-
 βερνοῦν, ὅπως κάθε γλῶσσα, καὶ τῆ γλῶσσα μας. Ὅμως οἱ φυσικοὶ νόμοι τοῦ
 κυβερνοῦν τῆ μουσικῆ εἶναι κάπως πῶς πολὺ δυσκολοῦξάνοιχτοι, καὶ γι' αὐτὸ πῶς
 πολὺ δυσκολοπρόσβλητοι ἀπὸ τὸν καθέναν δὲν μπορεῖ ὁ δεῖνας καὶ ὁ τάδε εὐκόλα
 μ' ἐκείνους ν' ἀνοηταίνῃ ἢ νὰ δημόκοπῃ. Χρειάζεται μιὰ προπαίδεια γιὰ νὰ μι-
 λήσῃ κανεὶς γιὰ τὴ μουσικῆ, ἔστω καὶ ἀστόχαστα, καὶ κάποιον χάρισμα γιὰ νὰ
 πλησιάσῃ, ἢ ἓνα εἰσιτήριο γιὰ νὰ γλυστρήσῃ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀνάξιος, ὡς μέσα σὲ
 καὶ τῆς τέχνης ἐκείνης. Τὸ δυστύχημα εἶναι πῶς δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ με-
 τὰ τῆ γλῶσσα. Ἐπειδὴ ὁ πάναγαθος ἐχάρισε σὲ ὅλους τὸ δῶρο τοῦτο, μετὰ τὸ νὰ μι-
 λοῦμε ὅλοι μας καὶ μετὰ τὸ νὰ γράφουμε ὅλοι μας, πιστέψαμε πῶς ὅλοι μας χρεός
 ἔχομε καὶ ἀρμοδιότητα ἀπὸ τὸ βαθυστόχαστον φιλόστονον ἴτε μετὰ τὸν τελευταῖον δι-
 κολάθον, νὰ παίζουμε ρόλο γλωστοπλαστῶν καὶ γλωσσογνωστῶν καὶ γλωσσοδιδασκᾶ-

λων. Καί γι' αὐτό ἡ περὶ μουσικῆς ὁμιλίχ τοῦ κ. Σταματιάδη εἶναι χυμένη ὀλόκληρη ἀπάνου τ' ἔνκ τύπον ἤσυχον, ἀπρόσωπον, εἰρηνικὸ καὶ ἀκαδημαϊκὸ, ἐκεῖ ποῦ ἡ ὁμιλίχ του ἡ προχυμένη ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ μας τὸ ζήτημα, ἔσο κι' ἂν τῆ σφογίζη ἡ γαλήνη τῆς μελέτης, ἔσο κ' ἂν ἀκαδημαϊκῶ κηρύχτηκε, καὶ χωρὶς πάθος, μέσα σὲ κύκλο νέων καὶ μαθητῶν, δὲν εἶταν τρόπος ν' ἀποφύγη ἔλως δίσλου κάποιου τόνου πολεμικὸ, κάποια σημάδια εἰρωνίας καὶ ὀργῆς καὶ διαμαρτυρίας· τόνος καὶ σημάδια, ἀθελα γεννημένα στὴν καρδιά καὶ αὐτόκλητα στὰ χεῖλη ἀνεβασμένα ἐξαφορμῆς τόσων καὶ τόσων στραγγαλιστάδων καὶ τῶν κάθε λογῆς πλαστογράφων τῆς γλωσσικῆς ἀλήθειας, τῆς γλωσσικῆς ζωῆς, τῆς γλωσσικῆς ὀμορφίας, τῆς γλωσσικῆς δύναιμης ἐδῶ πέρα.

Ὁ κ. Σταματιάδης δὲ μίλησε μόνο καθὼς πρέπει· μίλησεν ἐκεῖ ποῦ πρέπει· χτύπησε στὴν καρδιά. Γύρισε πρὸς τὰ θαμποφώτιστ' ἀκόμα βάρη τοῦ Αὔριου· τοὺς νέους ποῦ σπουδάζουν κύτταξε νὰ γλυτώση ἀπὸ τὴν πλάνη. Καὶ ἀκριβῶς ἡ πλάνη αὐτὴ προσφέρεται στὴ νεότητα μέσα στὸ ποτήρι τῆς σπουδῆς. Μέσα στὸ ποτήρι αὐτό, γιομισμένο ἀπὸ ποτὲ θολώτατο κακόγευστο, θέλησε νὰ χύση μερικὲς σταλαγματιῆς ἀπὸ τὸ διάφανο νερὸ τῆς βρυσούλας τῆς δροσοπάροχης. Ἀκόμη γιὰ πολὺ καιρὸ οἱ νέοι μας θὰ ἐξακολουθοῦν ἀπὸ τὸ θολὸ νερὸ νὰ πίνουν. Ἀδιάφορο. Ὅσοι κρατᾶτε ἀπὸ τίς σταλαγματιῆς τῆς βρυσούλας μὴν ἀμελεῖτε σὲ κάθε εὐκαιρία, νὰ σταλάζετε ἀπ' αὐτές λίγο λίγο, στὸ κακόσορτο ποτήρι. Θαρσῆ καιρός, καὶ ἡ νέα ψυχὴ ποτισμένη καὶ γνωρισμένη μὲ τὴν καθάρια οὐσία τοῦ ποτοῦ ποῦ ζωντανεύει, θὰ χύση τὸ θολόνερο καὶ θὰ τρέξη ἡ ἴδια πρὸς τὴν θαματοουργὴ πηγὴ νὰ τὸ ξεπλύνῃ ἐκεῖ ἀπὸ τὰ κάθαρτα καὶ νὰ τὸ γιομίση ἀπὸ κεῖνο τὸ ποτήρι τῆς.

Κωστῆς Παλαμᾶς.

